

JAN SZYMCZYK (red.), *Zaufanie społeczne. Teoria – Idee – Praktyka*, (Studia nad Wartościami. Perspektywa Socjologii Makrostruktur i Ruchów Społecznych, t. 4), Warszawa: Oficyna Naukowa 2016, ss. 476.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rns.2017.45.2-11>

W roku 2016 nakładem warszawskiej Oficyny Naukowej ukazała się publikacja zbiorowa pod redakcją naukową Jana Szymczyka, zatytułowana *Zaufanie społeczne. Teoria – Idee – Praktyka*. Jest to czwarty tom serii *Studia nad Wartościami. Perspektywa Socjologii Makrostruktur i Ruchów Społecznych*, wydawanej z inicjatywy Katedry Socjologii Makrostruktur Społecznych i Ruchów Społecznych KUL.

Książka składa się siedemnastu artykułów pogrupowanych w siedem tematycznie spójnych części. Publikację otwiera tekst ks. dr. hab. Jana Szymczyka dotyczący socjologii zaufania z perspektywy wartości. Autor, jak sam pisze, zamiast wprowadzenia opisuje jak współcześnie rozumiane jest zaufanie, jakie są jego rodzaje i jaki jest jego sens w życiu społecznym.

Pierwsza część książki, zatytułowana *Źródła relacji zaufania*, zawierająca trzy artykuły, wprowadza czytelnika w podstawowe zagadnienia dotyczące problematyki zaufania. Stanisław Kowalczyk wyjaśnia antropologiczno-aksjologiczne podstawy zaufania w sposób syntetyczny, przechodząc od antropologii liberalizmu, poprzez antropologię personalistyczną do podstaw aksjologicznych. Krzysztof Wielecki natomiast pisząc o zaufaniu, zajmuje się jego podmiotowością i ukazuje je przez pryzmat odpowiedzialności. Dla Pawła Prufera zaufanie to metamorficzne ogniwo społeczeństwa.

Część druga poświęcona jest determinantom i funkcjom kategorii zaufania opisywanym przez dwie autorki. Krystyna Romaniszyn patrzy na zaufanie jako na „przymiot działającego podmiotu (jednostki)”¹. Skupia się w dużej mierze na zaufaniu w społeczeństwie uRynkowionym, dowodząc, iż systemowy kontekst społeczny niweluje kulturę zaufania. Ewa Budzyńska zaś analizuje zaufanie jako proces, umieszczając je w kontekście bezpieczeństwa i ryzyka. Dość szeroko prezentuje różnorodne koncepcje zaufania oraz jego funkcje. Odwołuje się tu do wielu klasycznych już pozycji autorstwa A. Giddensa, R. Putnama czy F. Fukuyamy.

¹ K. ROMANISZYN, *Zaufanie w społeczeństwie uRynkowionym*, [w:] J. SZYMCZYK (red.), *Zaufanie społeczne. Teoria – Idee – Praktyka*, Warszawa: Oficyna Naukowa 2016, s. 103.

Trzy artykuły w części trzeciej odnoszą się do wymiaru kultury, aspektów religijności i mobilności społecznej. Anna Śliz i Marek S. Szczepański opisują zaufanie w świecie wielokulturowym. Autorzy prezentują koncepcje odnoszące się do kultur, m.in. przenikanie się kultur, amalgamację oraz asymilację kulturową. W tym to kontekście analizują współistnienie zaufania i świata multikulturowego. Janusz Mariański omawia zaufanie do instytucji, jaką jest współczesny Kościół katolicki. Analizuje badania CBOS-u dotyczące wiary i religijności, a także badania OBOP-u odnoszące się do kwestii zaufania do instytucji publicznych. Artykuł Jadwigi Plewko dotyczy spraw coraz bardziej istotnych w dniu dzisiejszym, a mianowicie zaufania i nieufności w społecznościach polskich migrantów poakcesyjnych, a także okoliczności i przyczyn wyjazdów oraz ryzyka powrotów.

Część czwarta publikacji zawiera artykuły odnoszące się do państwa i społeczeństwa obywatelskiego. Jerzy Bartkowski opisuje zaufanie do państwa, patrząc na nie przez pryzmat kategorii politycznej i społecznej. Prezentuje je jako szczególnie i wielowymiarowy typ zaufania. „Ten typ zaufania został zarazem uznany za jedną z konstytutywnych zasad rządzących relacjami między administracją publiczną a społeczeństwem”². Wioletta Szymczak natomiast analizuje, z punktu widzenia socjologa, nieufność i bierność w społeczeństwie polskim. W oparciu o wyniki badań prowadzonych przez CBOS opisuje wielość czynników wpływających na kondycję społeczeństwa polskiego w kontekście zaufania i aktywności społecznej. Marek Pabich szuka przyczyn braku zaufania obywateli do państwa. Podstawą analiz są tu pisma przedstawicieli Ośrodka Myśli Politycznej ze Zbigniewem Krasnodębskim na czele. Autor omawia tu z jednej strony przyczyny braku zaufania do państwa, z drugiej zaś zagadnienia takie, jak lustracja i dekomunizacja.

Dwa artykuły w części piątej poświęcone zostały zaufaniu w kontekście nauki i edukacji. Arkadiusz Jabłoński wyjaśnia, czym jest zaufanie ograniczone, wiążąc je z działalnością uniwersytetu. Dochodzi tu do ciekawej konstatacji, a mianowicie, iż ograniczone zaufanie jest podstawą funkcjonowania uniwersytetu. „W logice funkcjonowania uniwersytetu pożądanym jest pewien stopień ograniczonego zaufania, wynikający z braku pewnych i niepodważalnych uzasadnień służących obiektywizacji wiedzy”³. Mariusz Zemło natomiast prezentuje problem społecznego zaufania do instytucji, jaką jest szkoła. Na podstawie badań empirycznych analizuje takie kwestie, jak używanie przez uczniów wulgarnych słów, palenie papierosów, picie alkoholu na terenie szkoły oraz zażywanie narkotyków.

Szósta część, składająca się z dwóch artykułów, zatytułowana została *Naznaczenie społeczne więźniów i podmioty relacji terapeutycznej*. Iwona Niewiadomska prezentuje problematykę stygmatyzacji społecznej osób osadzonych (traktowanie ich jako dewiantów) jako mechanizmu świadczącego o niskim poziomie zaufania w relacjach międzyludzkich. Michał Skrzypek, socjolog i lekarz, omawia zmiany następujące w relacji lekarz–pacjent w kontekście upodmiotowienia laików w opiece zdrowotnej. Analiza dotyczy głównie proporcji pomiędzy paternalizmem a partnerstwem. „(...) wysoki poziom zaufania

² J. BRATKOWSKI, *Zaufanie do państwa jako kategoria polityczna i społeczna*, [w:] tamże, s. 223.

³ A. JABŁOŃSKI, *Ograniczone zaufanie w działalności uniwersytetu*, [w:] tamże, s. 305.

warunkuje paternalistyczną formułę relacji lekarz–pacjent, zakładając zrzeczenie się przez pacjenta autonomii (w większym lub mniejszym stopniu) na rzecz lekarza⁴.

Ostatnia część poświęcona została zaufaniu społecznemu w kontekście aktywności sportowej oraz komunikacji niewerbalnej. Zbigniew Dziubiński zajmuje się zaufaniem społecznym w sporcie. Jan Szymczyk omawia rolę ciała w interakcjach człowieka. Autor poddaje analizie m.in. znaczenie atrakcyjności fizycznej w relacjach zaufania. Wygląd, określany jako „fasada” osobista, może bardzo wpływać na zaufanie w codziennych interakcjach społecznych.

Książka uzupełniona jest o streszczenie w języku angielskim oraz noty biograficzne autorów i indeks osób.

Omawiana publikacja skoncentrowana wokół zagadnienia zaufania zawiera bardzo szeroki wachlarz tematów. Swoje poglądy prezentują tu nie tylko socjologowie, ale także badacze z zakresu psychologii, filozofii, teologii czy medycyny, co czyni książkę opracowaniem multidyscyplinarnym.

Janina Zabielska
Instytut Socjologii KUL
jmzabielska@kul.lublin.pl

STANISŁAW FEL, TOMASZ ADAMCZYK (red.), *Oblicza współczesnej biedy*, (Spotkania Naukowe Sekcji Wykładowców Katolickiej Nauki Społecznej, t. 11), Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, ss. 243.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rns.2017.45.2-12>

Bezrobocie i powodowane nim ubóstwo, to nadal główne problemy społeczno-gospodarcze współczesnej Polski. Stały się one przedmiotem ożywionej debaty zarówno politycznej, jak też akademickiej wraz z wielkim kryzysem gospodarczym, który ujawnił się w skali globalnej w pierwszej dekadzie obecnego wieku. Współczesna bieda ma różne oblicza i analizowana jest też w różnych aspektach: ekonomicznym, społecznym, a także etycznym.

Monografia wieloautorska *Oblicza współczesnej biedy*, która ukazała się nakładem Wydawnictwa KUL pod redakcją ks. Stanisława Fela i ks. Tomasza Adamczyka, zawiera jedenaście rozdziałów, które przedstawiają czytelnikowi szeroko zakrojoną perspektywę współczesnej biedy. Opublikowane teksty specjalistów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych ośrodków naukowych, stanowią poszerzony, a w wielu przypadkach gruntownie przepracowany materiał, który był prezentowany w formie referatów na konferencji Sekcji Wykładowców Katolickiej Nauki Społecznej zorganizowanej przez Katedrę Katolickiej Na-

⁴ M. SKRZYPEK, *Ewolucja relacji lekarz–pacjent w kontekście upodmiotowienia laików w opiece zdrowotnej*, [w:] tamże, s. 368.